

УДК 343.353:342.534(477)

DOI <https://doi.org/10.32837/apdp.v0i85.1861>*А. П. Надточієва*

ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ НЕЗАКОННИХ ДІЙ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ ЗА СТ. 364 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Питання визначення суб'єктів корупційних кримінальних правопорушень та суб'єктів відповідальності за злочини, передбачені ст. 364 Кримінального кодексу України (далі – КК) зокрема, протягом тривалого часу викликає дискусії як серед науковців, так і серед правників-практиків. З огляду на запит суспільства на боротьбу з поширенням злочинності службових осіб, котра становить основну частину корупційної злочинності, питання визначення суб'єктів корупційних злочинів набуло особливої актуальності щодо їх кримінально-правової кваліфікації та досягнення завдань КК, з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, а жодний невинний не був обвинувачений або засуджений.

Із прим. до ст. 45 КК випливає, що злочин, передбачений ст. 364 цього Кодексу, завжди є корупційним, або, інакше кажучи, – некорупційне зловживання владою або службовим становищем виключається.

Аналіз антикорупційного законодавства свідчить про те, що визначення у ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції» переліку осіб, які є суб'єктами відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення, має лише опосередковане значення для застосування під час кваліфікації діянь за статтями КК, віднесеними до корупційних злочинів. Кримінальне законодавство, зі свого боку, не дає чітких критеріїв визначення суб'єктів корупційних кримінальних правопорушень, потребує доопрацювання та систематизації.

Стан дослідження теми. Питанням визначення службових осіб як суб'єктів корупційних кримінальних правопорушень займалися М.І. Хавронюк, М.І. Мельник, Є.В. Невмержицький, Д.Г. Заброта, Д.Г. Михайленко, Н.В. Нетеса, А.О. Драгоненко, В.О. Навроцький та інші. Однак питання, пов'язані з визначенням змісту поняття «службова особа», залишаються дискусійними.

Метою статті є аналіз кола повноважень народних депутатів України як представників народу в парламенті – Верховній раді України, з огляду на наявність установлених законом підстав для віднесення їх до службових осіб, визначення яких надане в п. 1 і 2 прим. до ст. 364 КК, та притягнення їх до кримінальної відповідальності за зловживання владою або службовим становищем.

Виклад основного матеріалу. Останнім часом широкого розголосу набули справи, пов'язані із притягненням народних депутатів України до кримінальної відповідальності за ст. 364 КК Країни за отримання ними неправомірної вигоди у вигляді можливості користування готельним номером за кошти, передбачені для забезпечення діяльності Верховної Ради України, або у вигляді грошових коштів, перерахованих як компенсація витрат на оренду (винайм) житла.

30 квітня 2020 року Вищим антикорупційним судом ухвалено вирок у подібній справі № 991/2904/20, яким затверджено угоду про визнання винуватості і призначено узгоджену між сторонами міру покарання [15].

Однак у цій же справі однією із суддів було висловлено окрему думку в порядку ч. 3 ст. 375 КПК України, в котрій зазначено, що суд повинен був відмовити в затвердженні угоди через відсутність фактичних підстав визнання винуватості за ч. 2 ст. 364 КК України через те, що у пред'явленому обвинуваченні не зазначено, які владні повноваження були реалізовані обвинуваченим для отримання неправомірної вигоди для себе, а вибуття з державної власності грошових коштів та отримання їх у свою власність обвинуваченим сталось унаслідок створення умов через прийняття Першим заступником Керівника Апарату Верховної ради України Розпорядження, яке не передбачало інструментів контролю за використанням бюджетних коштів, а не внаслідок зловживання обвинуваченим владою [16].

Ст. 364 Кримінального кодексу України передбачає відповідальність за зловживання владою або службовим становищем, тобто умисне, з метою одержання будь-якої неправомірної вигоди для самого себе чи іншої фізичної або юридичної особи використання службовою особою влади чи службового становища всупереч інтересам служби, якщо воно завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб.

Отже, з об'єктивного боку цей злочин може мати такі форми:

- 1) зловживання владою, котре завдало істотної шкоди;
- 2) зловживання службовим становищем, яке завдало істотної шкоди.

У Науково-практичному коментарі до Кримінального кодексу України під редакцією М.І. Мельника та М.І. Хавронюка зазначається, що під зловживанням владою необхідно розуміти умисне використання службовою особою, яка має владні повноваження, всупереч інтересам служби своїх прав щодо пред'явлення вимог, а також прийняття рішень, обов'язкових для виконання іншими фізичними чи юридичними особами. Зловживання ж службовим становищем, на думку авторів, – це будь-яке умисне використання службовою особою всупереч інтересам служби своїх прав і можливостей, пов'язаних із її посадою [7, с. 1157–1158].

Суб'єктом зловживання владою або службовим становищем може бути лише службова особа, згадана в п.п. 1 і 2 прим. до ст. 364 КК, а із суб'єктивного боку є умисним (прямий умисел щодо діяння і прямий умисел або необережне ставлення щодо наслідків діяння). Обов'язковою ознакою цього злочину є також корислива мета.

Згідно із прим. до зазваної ст. **службовими особами** у ст.ст. 364, 368, 368-2, 369 цього Кодексу є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також обіймають постійно чи тимчасово в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на державних чи комунальних підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, котрим особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управ-

ління зі спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною особою підприємства, установи, організації, судом або законом.

Ухвалюючи вирок у справі № 991/2904/20 про затвердження угоди про визнання винуватості Вищий антикорупційний суд зауважив, що обвинувачений на момент учинення інкримінованого йому кримінального правопорушення був службовою особою в розумінні п. 1 прим. до ст. 364 КК України, оскільки *на постійній основі здійснював функції представника колегіального органу законодавчої влади*, а отже, є суб'єктом інкримінованого йому кримінального правопорушення [15].

В ухвалі від 18 березня 2020 року у справі № 991/2333/20 слідчий суддя Вищого антикорупційного суду, застосовуючи до підозрюваного запобіжний захід у вигляді застави в подібному кримінальному провадженні, зазначив, що оскільки підозрюваний, будучи народним депутатом України VIII скликання, використав своє право на забезпечення житловим приміщенням, зокрема на компенсацію витрат на винайм готельного номера, маючи водночас житло в Києві, тобто використав надане йому право як соціальну гарантію здійснення народним депутатом України своїх депутатських повноважень усупереч тій меті й завданням, для яких воно надавалось, то слідчий суддя дійшов висновку про наявність у діях підозрюваного ознак протиправних дій, а саме *зловживання владою всупереч інтересам служби* [17].

20 квітня 2020 року слідчим суддею Вищого антикорупційного суду за результатами розгляду клопотання детектива Національного антикорупційного бюро України про обрання запобіжного заходу підозрюваному було винесено ухвалу у справі № 991/3851/20, у якій, надаючи оцінку обґрунтованості підозри, повідомленої народному депутату у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 364 КК, слідчий суддя зазначив про те, що від часу складання присяги до часу припинення повноважень народний депутат у розумінні прим. 1 до ст. 364 КК *був службовою особою, оскільки на постійній основі здійснював функції члена колегіального органу державної влади, а саме законодавчої влади* [18].

Із такими висновками важко погодитись тому, що закон пов'язує визнання особи представником влади не за посадою, яку вона обіймає, а за наявністю в неї владних повноважень.

Згідно із частиною першою ст. 18 КК суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого, відповідно до цього Кодексу, може наставати кримінальна відповідальність. Спеціальним суб'єктом злочину є фізична осудна особа, що вчинила у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність, злочин, суб'єктом котрого може бути лише певна особа (ч. друга ст. 18 КК).

Службовими особами є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також постійно або тимчасово обіймають в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління зі спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною службовою особою підприємства, установи, організації, судом або законом (частина третя ст. 18 КК).

До представників влади належать, зокрема, працівники державних органів та їх апарату, котрі наділені правом у межах своєї компетенції ставити вимоги, а також приймати рішення, обов'язкові для виконання юридичними й фізичними особами, незалежно від їх відомчої належності чи підлеглості (п. 1 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 26.04.2002 № 5 «Про судову практику у справах про хабарництво») [12].

Як зазначає Д.Г. Михайленко, публічні службові особи наділені владними публічно-правовими повноваженнями, а особливістю об'єкта під час учинення ними злочинів на службі є те, що його становлять правовідносини, в яких реалізується державна чи муніципальна влада. Зазначене характеризує суттєву особливість об'єкту цієї підгрупи злочинів, підтверджує їх підвищену (порівняно з іншими службовими злочинами) суспільну небезпеку та проектується на ознаки їх спеціального суб'єкта. Водночас спеціальні суб'єкти корупційних правопорушень у публічному секторі управління повинні бути наділені публічними (державними) функціями (функції у зв'язку із зайняттям посад у законодавчому, виконавчому, адміністративному або судовому органі чи здійснення державних функцій або надання державних послуг) та використовувати їх під час учинення правопорушення [9].

У постанові від 12.12.2019 у справі № 646/7942/14-к Верховний Суд колегією суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду зазначив, що зловживання владою або службовим становищем можуть бути визнані *лише такі дії* посадової особи, котрі випливають із його службових повноважень та були пов'язані зі здійсненням прав та обов'язків, якими ця особа наділена завдяки посаді, що обіймає [14].

Аналізуючи ознаки службової особи, А.О. Драгоненко зазначає, що, з урахуванням визначення, наведеного в п.п. 1, 2 прим. до ст. 364 КК України, службова особа характеризується двома видами взаємозумовлених ознак, перша яких (функціональна ознака) характеризує повноваження особи – коло дій, пов'язане з її функціональними обов'язками (виконання владних, організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій), через учинення яких особа визнається службовою. Друга група ознак (посадова) відображає належність особи, внаслідок займаної посади чи наділення відповідними функціями, тимчасово чи за спеціальним розпорядженням, до певного органу, підприємства, установи, організації. Для визнання особи службовою необхідним є поєднання двох цих складників [10].

Отже, у змісті прим. до ст. 364 КК йдеться про те, що службова особа характеризується двома групами взаємозумовлених ознак, поєднання яких є **обов'язковим**: функціональними та посадовими, що унеможливорює визнання особи службовою за наявності в неї лише посадової або лише функціональної ознаки. Натомість народні депутати України, які, очевидно, є представниками влади (її законодавчої гілки), як правило, не поєднують функціональні ознаки представника влади з посадовими ознаками під час здійснення своїх повноважень. Винятком є обіймання ними посад голови Верховної ради, його заступників, голів комітетів, їх заступників, секретарів комітетів.

Визначаючи характерні для службової особи ознаки В.О. Навроцький вказує на те, що:

- у відносинах з іншими людьми особа виступає не від себе (як працівник, професіонал у певній галузі), а як представник держави, місцевого самоврядування, державного чи комунального підприємства, установи, організації;
- інституція, яку представляє особа, належить до публічних;
- особа має право визначати, чи буде (чи може й повинна) вона вчиняти певні службові дії в конкретній ситуації;
- повноваження особи поширюються на інших людей чи стосуються чужого майна;
- дії такої особи зумовлюють наслідки юридичного характеру [с. 75, 8].

Н.В. Нетеса зауважує те, що для розв'язання проблеми про те, чи мало місце зловживання владою або службовим становищем, а тим більше, чи відбулась така його форма, як перевищення влади чи службових повноважень, необхідно з'ясувати компетенцію службової особи, котра визначається низкою законів та підзаконних нормативно-правових актів (зокрема постановами, наказами, розпорядженнями, статутними документами, посадовими інструкціями тощо), й зіставити її з учиненими діями [11].

У сучасній теорії конституційного права депутат (від латин. *deputatus* – визначений) визначається як – повноважний та відповідальний представник народу в парламенті країни чи виборців свого виборчого округу та населення регіону у відповідних місцевих Радах депутатів.

Відповідно до ст. 6 Конституції України державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України.

Ст. 75 Конституції України визначає, що єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент – Верховна Рада України. Конституційний склад Верховної Ради України, відповідно до ч. 1 ст. 76 Конституції, – чотириста п'ятдесят народних депутатів України, які обираються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на п'ять років.

Отже, оскільки з об'єктивного боку кримінальне правопорушення, відповідальність за яке встановлена ст. 364 КК України, виражається у використанні особою наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей, то коло таких осіб обмежується лише тими, котрі мають службові повноваження та пов'язані із цим можливості. Водночас **співвідношення** правового статусу Верховної Ради України як єдиного законодавчого органу і правового статусу окремого народного депутата України як представника українського народу в ньому має суттєве і принципове значення для оцінки правильності кваліфікації кримінального правопорушення в частині поширення на народного депутата України у спірних правовідносинах ознак спеціального суб'єкта, передбаченого конкретним складом ст. 364 КК України.

Обсяг повноважень та правовий статус народних депутатів України визначаються Конституцією України та законами України від 17.11.1992 № 2790-ХІІ «Про статус народного депутата України» (далі – Закону № 2790-ХІІ) та від 4.04.1995 № 116/95-ВР «Про комітети Верховної Ради України».

Відповідно до ст. 1 Закону № 2790-ХІІ народний депутат України є представником Українського народу у Верховній Раді України.

Народний депутат не має права мати інший представницький мандат чи одночасно бути на державній службі (ч. перша ст. 3 Закону № 2790-ХІІ).

Згідно з рішенням Конституційного Суду України від 17.10.2002 справа № 1-6/2002 у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень ст.ст. 75, 82, 84, 91, 104 Конституції України (щодо повноважності Верховної Ради України), положення ст. 75 Конституції України у взаємозв'язку з положеннями ст.ст. 5, 76, 85 Конституції України треба розуміти так, що Верховна Рада України як орган державної влади є колегіальним органом, який становлять чотириста п'ятдесят народних депутатів України. Верховна Рада України за своєю природою є представницьким органом державної влади і здійснює законодавчу владу. Визначення Верховної Ради України єдиним органом законодавчої влади означає, що жоден інший орган державної влади не уповноважений приймати закони. Повноваження Верховної Ради України реалізуються *спільною діяльністю народних депутатів* України на засіданнях Верховної Ради України під час її сесій [5].

Верховна Рада України за своєю природою є представницьким органом державної влади, котрий, відповідно до ч. 1-ї ст. 76 Конституції України, становлять чотириста п'ятдесят народних депутатів України – громадян України, обраних на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на чотири роки. Формування шляхом прямих виборів і функціонування на засадах колегіальності забезпечують Верховній Раді України характер представницького органу.

Конституція України розрізняє діяльність народних депутатів України, коли вони колективно здійснюють певні повноваження (наприклад, робота в Комітетах, фракціях, тощо), і спільну діяльність народних депутатів України, якою здійснюються повноваження Верховної Ради України як колегіального органу державної влади. Спільна діяльність народних депутатів України в режимі функціонування єдиного органу законодавчої влади – парламенту – можлива лише на засіданнях Верховної Ради України під час її сесій і неприпустима поза цими засіданнями й за межами сесій [5].

Діяльність народного депутата України у Верховній Раді України визначена ст. 6 Закону № 2790-ХІІ, а саме: народний депутат бере участь у засіданнях Верховної Ради України, у роботі депутатських фракцій (груп), комітетів, тимчасових спеціальних комісій, тимчасових слідчих комісій, утворених Верховною Радою України, виконує доручення Верховної Ради України та її органів, бере участь у роботі над законопроектами, іншими актами Верховної Ради України, в парламентських слуханнях, звертається із депутатським запитом або депутатським зверненням до Президента України, органів Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, керівників інших органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також до керівників підприємств, установ та організацій, розташованих на території України, незалежно від їх підпорядкування й форм власності в порядку, передбаченому цим Законом і законом про Регламент Верховної Ради України.

У ст. 7 Закону № 2790-ХІІ визначені правові засади відносин народного депутата України з виборцями, відповідно до яких народний депутат підтримує зв'язок із виборцями й інформує виборців про свою депутатську діяльність.

Ст. 17 цього Закону визначені права народного депутата України у відносинах з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, об'єднаннями громадян України та іноземних держав.

Щодо права депутата на депутатський запит та депутатське звернення (ст. 15 і 16 Закону № 2790-ХІІ), то ніяких владних повноважень ці правові інститути не несуть.

Системний аналіз вищевказаних положень указує на те, що народний депутат України не має жодних владних повноважень ні у Верховній Раді України, ні у відносинах з органами Верховної Ради України, оскільки не наділений правом у межах своєї компетенції ставити вимоги, а також приймати будь-які рішення, обов'язкові для виконання юридичними чи фізичними особами.

Велика Палата Верховного Суду в постанові від 20.03.2019 у справі № 826/8777/18 зазначила те, що системний аналіз зазначених законів свідчить про те, що **народні депутати України не наділені владними управлінськими функціями**, а тому не можуть бути відповідачами як суб'єкт владних повноважень щодо реалізації їхньої компетенції у сфері управління, а також висловила правову позицію, згідно з якою народний депутат України не є ані посадовою, ані службовою особою органу державної влади чи органу місцевого самоврядування, а є учасником законотворчої діяльності, а тому не належить до суб'єктів владних повноважень і не наділений владними управлінськими функціями [13].

Відповідно до частини 4-ї ст. 1 Закону № 2790-ХІІ держава гарантує народному депутату України забезпечення необхідними умовами для здійснення ним депутатських повноважень.

Зокрема, згідно зі ст. 35 цього Закону у витратах на забезпечення діяльності Верховної Ради України передбачаються кошти на оренду житла або винайм готельного номера. Народному депутату на оренду житла або винайм готельного номера на підставі його заяви та копії документа, до якого внесені відомості про місце його проживання, Апаратом Верховної Ради України щомісячно видаються кошти в розмірі, встановленому кошторисом Верховної Ради України для компенсації вартості оренди (винайму).

Право на отримання таких коштів мають народні депутати, не забезпечені житлом у місті Києві, і місце їх проживання, відповідно до його реєстрації, знаходиться на відстані понад 30 км від меж міста Київ.

Отже, у ст. 35 Закону № 2790-ХІІ ідеться про *право* народного депутата на отримання коштів для компенсації вартості оренди (винайму) житла на підставі його заяви, а оскільки законом не визначено порядку реалізації цього права, ця прогалина компенсується підзаконними нормативними актами, зокрема, відповідним Положенням про порядок виплати народним депутатам України щомісячної компенсації для оренди житла або винайму готельного номеру, що в різний час затверджувались розпорядженням Голови Верховної Ради України за погодженням

із Комітетом із питань Регламенту, депутатської етики та забезпечення діяльності Верховної Ради України (розпорядження від 08.04.2014 № 248), розпорядженнями Першого заступника керівника Апарату Верховної Ради України – керуючого справами (розпорядження від 29.01.2016 № 12 та від 29.08.2019 № 14).

Водночас аналіз Закону України «Про статус народного депутата України» та Положення про Апарат Верховної Ради України, затвердженого Головою Верховної Ради України 25.08.2011 № 769, свідчить про те, що народний депутат України не має владних повноважень щодо Керівника Апаратом Верховної Ради України та працівників Апарату, тобто народний депутат не може надавати обов'язкові вказівки Апарату Верховної Ради України, а, з огляду на це, немає щодо них службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей.

Отже, право на отримання коштів для компенсації вартості оренди (винайму) житла є встановленою законом соціальною гарантією здійснення народним депутатом України своїх депутатських повноважень, реалізація якого здійснюється шляхом прийняття рішення уповноваженою особою Апарату Верховної Ради України про таку компенсацію на підставі заяви народного депутата.

Під час подання такої заяви народний депутат виступає від себе, а не як представник держави; подача такої заяви не входить до кола службових (владних) повноважень народного депутата, як і прийняття позитивного рішення на підставі цієї заяви; повноваження народного депутата не поширюються на службових осіб Апарату Верховної Ради України, уповноважених вирішувати питання про компенсацію вартості оренди (винайму) житла; сам собою факт подання заяви не тягне за собою юридичних наслідків, котрі настають лише за умови прийняття уповноваженою службовою особою Апарату Верховної Ради рішення про компенсацію вартості оренди (винайму) житла.

Аналізуючи використання службової компетенції посадовою особою, яка, займаючи відповідну посаду, з огляду на це, володіє певним авторитетом, має службові зв'язки з іншими посадовими особами й тому здатна впливати на них, чого не можуть здійснити інші особи, які не займають цієї посади, Д.Г. Михайленко звертає увагу на наступне.

Під час використання службовою особою можливостей, які пов'язані зі службовими повноваженнями, для впливу на інших службових осіб із метою вчинення ними неправомірного діяння відбувається діяння у формі використання службового становища. Такі можливості можуть траплятися лише в тих відносинах, які встановились між винним та іншими службовими особами саме з огляду на його службове становище. Крім того, необхідно, щоб такі відносини характеризувались службовою залежністю одного суб'єкта від іншого. Водночас «використання можливостей» може здійснюватися лише в одному напрямі – на залежного суб'єкта. Відносини службової залежності можуть бути різними: це може бути адміністративна залежність, фінансова, економічна, особи можуть знаходитись у відносинах підконтрольності чи піднаглядності тощо, головне, щоб одна сторона таких відносин мала можливість, використовуючи свою компетенцію, управляти, притягувати до відповідальності, вирішувати питання щодо просування по службі чи спричиняти будь-які інші правові наслідки для залежної особи в межах своїх

повноважень. Таким чином, використання спеціальним суб'єктом свого становища під час учинення злочину, передбаченого розділом XVII Особливої частини КК, трапляється, коли ним виконана чи невиконана дія, яку він міг чи повинен був виконати з використанням наданих йому функцій (повноважень, компетенції) або таких, які він не вповноважений був учинювати, але до вчинення котрих іншими спеціальними суб'єктами, що є службово залежними від нього, міг ужити заходів завдяки своєму становищу [9].

Варто погодитись також із В.О. Навроцьким, що для вирішення питання притягнення до відповідальності за зловживання владою або службовим становищем важливим є визначення кола повноважень (можливостей), котрі виникають зі службового становища відповідної службової особи, що передбачає встановлення, які нормативно-правові акти визначають таку компетенцію саме цієї службової особи та доведення, що відповідні акти поширюються на службову особу, котрій інкримінується зловживання [8; с. 69,].

Висновки. Отже, коло повноважень народного депутата, визначене ст. 6 Закону № 2790-ХІІ, свідчить про те, що окремий народний депутат не належить до суб'єктів владних повноважень, не наділений владними управлінськими функціями, а характер його взаємодії у процесі виконання повноважень представника народу України в парламенті – Верховній Раді України та у відносинах з іншими суб'єктами не передбачає можливості впливу на інших осіб, з огляду на відсутність відносин, які б характеризувались службовою залежністю від нього інших суб'єктів, що виключає віднесення його до кола суб'єктів корупційного злочину, передбаченого ст. 364 КК.

Водночас неможливість віднесення народних депутатів України до кола службових осіб не виключає притягнення їх до відповідальності як загальних суб'єктів злочину з наданням їх діянням відповідної кримінально-правової кваліфікації.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.
3. Закон України «Про статус народного депутата України від 17 листопада 1992 року № 2790-ХІІ. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12>.
4. Закон України «Про комітети Верховної Ради» від 4 квітня 1995 року № 116/95-ВР. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116/95-%E2%F0>.
5. Рішення Конституційного Суду України від 17.10.2002 справа №1-6/2002. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v017p710-02>.
6. Положення про Апарат Верховної Ради України, затверджене Розпорядженням Голови Верховної Ради України від 25 серпня 2011 року. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: № 769 <https://zakon.rada.gov.ua/go/769/11-пр>.
7. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. 11-те вид., переробл. та допов. Київ : ВД «Дакор», 2019. 1384 с.
8. Корупційні схеми: їх кримінально-правова кваліфікація і досудове розслідування / за ред. М.І. Хавронюка. Київ : Москаленко О.М., 2019. 464 с.

9. Михайленко Д.Г. Загальні властивості злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. *Сучасне кримінальне право України: наукові нариси : монографія* / за ред. Н.А. Мирошніченко, Є.Л. Стрельцова; передмова С.В. Ківалова. Одеса : Юридична література, 2017. С. 378–400. Режим доступу: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/9286/4.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

10. Драгоненко А.О. Суб'єкт незаконного збагачення. *Порівняльно-аналітичне право*. № 2–3, 2013, С. 257–259. Режим доступу: http://www.pap.in.ua/3-2_2013/72.pdf.

11. Нетеса Н.В. Щодо кримінальної відповідальності за зловживання владою або службовим становищем службової особи – керівника колегіального органу. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2017. № 2(9). Режим доступу: http://nauka.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/12/09_Netesa.pdf.

12. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26.04.2002 № 5 «Про судову практику у справах про хабарництво». *Офіційний сайт Верховної Ради України*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-02>.

13. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 20 березня 2019 року по справі № 826/8777/18 // Єдиний державний реєстр судових рішень. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80857556>.

14. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду від 12.12.2019 по справі № 646/7942/14-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/86505867>.

15. Вирок Вищого антикорупційного суду від 30.04.2020 по справі № № 991/2904/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/89036195>.

16. Окрема думка судді Вищого антикорупційного суду Задорожної Л.І. до вироку від 30 квітня 2020 у справі № 991/2904/20 (провадження № 1-кп/991/36/20). *Єдиний державний реєстр судових рішень*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/89033315>.

17. Ухвала слідчого суді Вищого антикорупційного суду від 18 березня 2020 року по справі № 991/2333/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/88397969>.

18. Ухвала слідчого суді Вищого антикорупційного суду від 20 травня 2020 року по справі № 991/3851/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89390966>.

Анотація

Надточисва А. П. Проблеми кваліфікації незаконних дій народних депутатів за ст. 364 Кримінального кодексу України. – Стаття.

Питання визначення суб'єктів корупційних кримінальних правопорушень має вирішальне значення для встановлення в певному діянні ознак складу злочину та належності цього злочину до корупційних. Спеціальні суб'єкти корупційних правопорушень у публічному секторі управління, котрі є службовими особами й наділені публічними (державними) функціями, в яких реалізується державна чи муніципальна влада, викликають особливе зацікавлення для науковців та юристів-практиків, оскільки вчинені ними злочини становлять підвищену, порівняно з іншими службовими злочинами, суспільну небезпеку.

Незважаючи на прискіпливу увагу науковців, питання, пов'язані з визначенням змісту поняття «службова особа», залишаються дискусійними та викликають труднощі під час кримінально-правової кваліфікації злочинів, пов'язаних зі зловживанням службовим становищем або владою.

Метою статті є аналіз кола повноважень народних депутатів України як представників народу в парламенті – Верховній раді України, з огляду на наявність установлених законом підстав для віднесення їх до службових осіб, визначення яких надане в п.п. 1 і 2 прим. до ст. 364 КК, та притягнення їх до кримінальної відповідальності за зловживання владою або службовим становищем.

Системний аналіз чинного законодавства вказує на те, що окремих народних депутатів України не має владних повноважень ані у Верховній Раді України, ані у відносинах з іншими суб'єктами, оскільки не наділений правом у межах своєї компетенції ставити вимоги, а також приймати будь-які рішення, обов'язкові для виконання юридичними чи фізичними особами.

Унаслідок дослідження автор дійшов висновку про неможливість визнання народного депутата службовою особою в розумінні прим. до ст. 364 КК, оскільки він не належить до суб'єктів владних

повноважень, не наділений владними управлінськими функціями, а характер його взаємодії у процесі виконання повноважень представника народу України в парламенті та у відносинах з іншими суб'єктами не передбачає можливості впливу на інших осіб з огляду на відсутність відносин, які б характеризувались службовою залежністю від нього інших суб'єктів.

Ключові слова: службова особа, посадова особа, зловживання владою, суб'єкт корупційних кримінальних правопорушень, народний депутат, суб'єкт владних повноважень.

Summary

Nadtochieva A. P. Problems of qualification of illegal actions of people's deputies under art. 364 of the Criminal code of Ukraine. – Article.

The issue of determining the subjects of corruption criminal offenses is crucial for establishing in a particular act the characteristics of the crime and the affiliation of this crime to corruption. Special subjects of corruption offenses in the public sector of government, which are officials and endowed with public (state) functions, in which state or municipal power is exercised, are of special interest to scholars and legal practitioners, as their crimes are higher than other official ones. crimes of public danger.

Despite the meticulous attention of scholars, issues related to the definition of the term "official" remain controversial and cause difficulties in the criminal law classification of crimes related to abuse of office or power.

The purpose of the article is to analyze the range of powers of people's deputies of Ukraine as representatives of the people in parliament – the Verkhovna Rada of Ukraine, given the existence of statutory grounds for classifying them as officials, the definition of which is given in paragraphs 1 and 2 of Art. 364 of the Criminal Code, and bringing them to criminal responsibility for abuse of power or official position.

A systematic analysis of the current legislation indicates that an individual People's Deputy of Ukraine has no authority either in the Verkhovna Rada of Ukraine or in relations with other entities, as he is not empowered to make demands and make any decisions within his competence, mandatory for legal or natural persons.

As a result of research the author came to a conclusion about impossibility of recognition of the People's Deputy as official in understanding of the note to Art. 364 of the Criminal Code, as it does not belong to the subjects of power, is not endowed with power management functions, and the nature of its interaction in the process of performing the powers of the representative of the people of Ukraine in parliament and in relations with other subjects, does not given the lack of relationships that would be characterized by official dependence on him of other entities.

Key words: official, abuse of power, subject of corruption criminal offenses, MP, subject of power.